

MANIFEST • EEN OPROEP TOT MEER ECHTE BIJSTAND

Zorg snel voor bestaanszekerheid, ondersteuning en toekomstperspectief

Dit manifest is een initiatief van Trudie Knijn (Universiteit Utrecht) en de LCR. De FNV, wetenschappers van Universiteit van Amsterdam, Vrije Universiteit, Tilburg University, Universiteit van Humanistiek, Rijksuniversiteit Groningen, Universiteit Maastricht, Hogeschool van Amsterdam, Movisie, SAM, Oogvereniging, ervaringsdeskundigen, professionals, advocaten en het bestuur van de Specialisatievereniging Socialezekerheidsrecht (SSZ Advocaten) hebben zich hierachter geschaard.

Hoe het nu is

Geen mens zit voor zijn plezier in de bijstand. De bijstand schept door alle voorschriften een afhankelijkheidsrelatie tussen burgers en de overheid die velen ervaren als bedreigend of beklemmend. Het bedrag dat mensen per maand krijgen, is minimaal. Wie (langdurig) in de bijstand zit, heeft moeite om rond te komen. Het lage inkomen en de ingewikkelde regelgeving zorgen ervoor dat burgers onbedoeld in de schulden raken. Het is ook bekend dat mensen in de bijstand vaker dan gemiddeld kampen met problemen die met elkaar samenhangen: slechtere huisvesting, verminderde gezondheid, spanningen in relatie of gezin.

Hoe het is bedoeld

*De Participatiewet is bedoeld als vangnet. Mensen die zelf onvoldoende inkomen hebben, moeten zo worden beschermd in hun **bestaanszekerheid**. Zij moeten zo nodig **ondersteuning** krijgen om deel te kunnen nemen aan de samenleving. Het bieden van **toekomstperspectief** op volwaardig meedoen, is onmisbaar.*

Wat er moet gebeuren

Wij menen dat een bijstandswet waaruit vertrouwen en respect spreekt wél voldoet aan de behoeften van uitkeringsgerechtigden. Er moet worden gebouwd vanuit een andere visie. In dit manifest beschrijven wij onze visie.

De knelpunten: onvoldoende betaald passend werk en mensen niet centraal

Uit onderzoeken (SCP, UWV) blijkt dat er niet voor alle mensen (passend) werk is. De huidige wetgeving en de uitvoering ervan sluiten onvoldoende aan op de mogelijkheden, behoeften en belevingswereld van honderdduizenden mensen in Nederland. Een deel van de bevolking kán niet participeren binnen de huidige kaders, een deel kan dit slecht beperkt en een deel participeert op een andere manier dan beleidsmakers hebben bedoeld. Al deze mensen hebben het moeilijk: ze passen niet in het aanbodgerichte formaat van de dienstverlening en wantrouwen instituties.

De huidige benadering is er een vanuit een eenzijdig economisch mensbeeld. Het product en het resultaat staan centraal, en niet de mens. Dit werkt niet en kwetst mensen. Bijstandsgerechtigden verkeren in armoede en gaan gebukt onder stigmatisering en vernedering. Gemeenten hebben niet de middelen om goede bijstand te verlenen en uitvoerende professionals merken dat ze geen kans krijgen om mensen werkelijk te ondersteunen en perspectief te bieden op zinvol meedoen.

Bijstand vanuit een nieuwe visie kan niet langer wachten

Het nieuwe kabinet moet zo snel mogelijk zorgen voor een bijstandswet die uitgaat van een sociaal mensbeeld. Iedereen moet kunnen bijdragen op basis van de eigen mogelijkheden en wensen. De overheid moet meer meebewegen, verbindingen maken vanuit die behoeften en mogelijkheden (voor werk) van de burger. Bestaanszekerheid moet een garantie zijn, mogelijkheden voor participatie en/of zinvol werk moeten voorop staan. Een stelsel waarin burgers zeggenschap hebben en gehoord worden bij de dienstverlening van de overheid. Mensen hebben recht op bescherming, ondersteuning en een toekomstperspectief.

Belangrijkste elementen in deze nieuwe visie op de bijstand

Mensen beschermen, betekent **bestaanszekerheid** bieden. Mensen die (tijdelijk of definitief) niet meer deel kunnen nemen aan de arbeidsmarkt moeten weten dat hun inkomen is gegarandeerd. Het niveau moet zodanig zijn dat zij niet in permanente armoede hoeven te leven. Op korte termijn moet het minimumloon fors omhoog en daarmee ook de bijstand – die eraan gekoppeld is.

Het is onontkoombaar dat we voor de toekomst fundamenteel nadenken over wat financiële bestaanszekerheid inhoudt. Hoe definiëren we armoede? Moet dit anders worden gedaan? Hoe garanderen wij bestaanszekerheid als mensen langdurig een laag inkomen hebben? Hoe zorgen we ervoor dat wetgeving én de uitvoering op het bredere sociaal domein (denk aan toeslagen, de Wmo en de Jeugdwet) beter zijn afgestemd op de bijstand? Dit vraagt om volwaardige dienstverlening op alle levensterreinen.

Mensen **ondersteunen** betekent luisteren, aandacht geven en zorgen dat zij de mogelijkheden krijgen die zij nodig hebben. Het uitgangspunt is dat burgers in de bijstand rechten hebben. De overheid stelt zich dienend op en vraagt 'Wat heeft u nodig?'. De overheid gaat niet uit van 'one size fits all'. Het is nodig dat we anders gaan denken over de oplossingen die mensen nodig hebben en dat we daarop inspelen. Denk aan het toekennen van waarde aan andere vormen van participatie dan werk zoals mantelzorg, zorg voor kinderen, vrijwilligerswerk.

Andere manier van bejegening

De manier waarop de overheid burgers nu bejegt, is gericht op wantrouwen met strikte handhaving. Dwang – met zogenaamde prikkels – is nu de manier om resultaten te behalen. Wij wijzen deze houding af. Contact met de overheid en bejegening hoort gebaseerd te zijn op wederzijds respect en meer gelijkwaardigheid. Hiervoor is een sterkere rechtsbescherming noodzakelijk. Mensen hoeven niet langer te bewijzen dat ze onschuldig zijn, maar zijn onschuldig tot het tegendeel is bewezen. Juridische ondersteuning moet weer toegankelijk worden. In een nieuwe bijstand is medezeggenschap van burgers die ervan afhankelijk zijn – én hun vertegenwoordigers – sterk verankerd.

De overheid biedt toekomstperspectief

Een nieuwe bijstandswet biedt mensen echt **toekomstperspectief** en de overheid staat hen hierin bij met raad en daad. Een nieuwe bijstandswet moet uitgaan van rechten voor burgers waar de overheid aan wordt gehouden. Alleen dán is er tussen de overheid en kwetsbare groepen in de samenleving sprake van een meer gelijkwaardige verhouding.

Om onze ambitie te realiseren, pleiten wij voor een nieuwe wet met verankering van:

- Het recht op volwaardige begeleiding en scholing.
- Het recht op zinvolle maatschappelijke participatie.
- Het recht op een passend arbeidsaanbod.
- Het recht op persoonlijke ontwikkeling.
- Het recht op financiële bestaanszekerheid.
- Het recht op zelfstandigheid en gelijkwaardigheid.

Cultuuromslag voor flexibiliteit, meer autonomie en innovatie in uitvoering

Naast de wettelijke verankering van rechten is een cultuuromslag in de uitvoering van de bijstand noodzakelijk. Een dienende, lerende overheid zorgt voor een meebewegende houding in de uitvoering, stelt hoge eisen aan publieke dienstverleners en zorgt ook (met budgetten) voor hun ontwikkeling. Daarnaast verdienen professionals erkenning, horen zij van de overheid een grotere professionele autonomie te krijgen en kunnen meer tijd plus aandacht aan burgers geven. Op alle niveaus van de overheid moet innovatie en onderlinge samenwerking worden gestimuleerd.

Bijstand als vorm van solidariteit: kabinet neem onze ambities over

Wij hanteren een sociaal mensbeeld dat uitgaat van solidariteit. In onze visie biedt de bijstand bescherming, ondersteuning en toekomstperspectief aan mensen die hierop tijdelijk of permanent een beroep moeten doen. De *Wergroep verbetering Participatiewet* roept het nieuwe kabinet op al deze ambities over te nemen en naar de werkelijkheid van meer dan 350.000 Nederlanders te vertalen.

Werkgroep verbetering Participatiewet

Amma Asante (woordvoerder)
Voorzitter Landelijke Cliëntenraad

Kitty Jong
Vicevoorzitter FNV

Trudie (G.C.M.) Knijn
Emeritus Hoogleraar Interdisciplinaire
Sociale Wetenschappen, Universiteit Utrecht

Sandra Bos
Projectleider Amsterdams Experiment met de Bijstand,
senior onderzoeker Hogeschool van Amsterdam

Ruud Muffels
Hoogleraar arbeidsmarkt en sociale
zekerheid, Tilburg University

Eva Beerekamp
Ervaringsdeskundige en onderzoeks-medewerker
Hogeschool van Amsterdam

Thomas Kampen
Universitair Docent, Universiteit voor
Humanistiek

Judith Elshout
Senior onderzoeker en docent Hogeschool van
Amsterdam

Gijsbert Vonk
Hoogleraar socialezekerheidsrecht,
Rijksuniversiteit Groningen

Alfred Balkema
Boulevard Heuvelink Advocaten & voorzitter Speciali-
satievereniging Sociale Zekerheidsrecht (SSZ Advocaten)

Nora Kasmi
Consultant sociaal domein, Noah
Consultancy

Bernard de Leest
Zumpolle advocaten &
Secretaris SSZ Advocaten

Josien Arts
Universitair Docent Sociologie, Universiteit
van Amsterdam

Matthijs Vermaat
Van der Woude de Graaf Advocaten & bestuurslid SSZ
Advocaten

Anja Eleveld
Docent sociaal recht, Vrij Universiteit

Renske Imkamp
Van der Woude de Graaf Advocaten & bestuurslid SSZ
Advocaten

Marjet van Houten
Programmaleider Bestaanszekerheid en
Waardevol Werken, Movisie

Kerstin Hopman
Advocatenkantoor Kerstin Hopman &
bestuurslid SSZ Advocaten

Marcel van Druenen
Directeur SAM, beroepsvereniging
uitvoerders sociaal domein

Froukje Reith
Westhoff advocaten & bestuurslid SSZ Advocaten

Wouter Kort
Homerus Advocaten

Ed van den Bogaard
Westhoff advocaten & bestuurslid SSZ Advocaten

Monique Kremer
Bijzonder hoogleraar Actief Burgerschap,
Universiteit van Amsterdam

Edwin Groot
Groot & Wolgen Advocaten & bestuurslid SSZ Advocaten

Luuk-Jan Boon
Directeur Oogvereniging

Maarten Sebastiaan Holl
Sociaal advies, ervaringskunde en filosofie

Den Haag, 4 januari 2022